

بررسی موسیقی بیرونی و کناری غزلیات ابن حسام خوسفی

دکتر رحیم سلامت آذر^۱

چکیده

تدوین فرهنگ تاریخی عروض شعر فارسی به نحوی که بتوان زمان آغاز به کار رفتن یک وزن و سپس میزان کاربرد آن در ادوار بعدی و تعیین بسامد و ترسیم فراز و نشیب موجود در تداول اوزان عروضی را به دقت تمام تعیین کرد، امروزه خصوصاً با توجه به وجود چاپ‌های منقح از دواوین و منظومه‌های شعر فارسی، امری بسیار ضروری و مفید به نظر می‌رسد؛ خاصه از آن جهت که جای چنین فرهنگی - البته با ویژگی‌های مذکور فوق - در حوزه پژوهش‌ها و منابع موجود خالی است. بدیهی است اولین قدم در راه تدوین چنین فرهنگی، بررسی یک یک دیوان‌های شعر فارسی موجود و استخراج نتایج آن به عنوان مواد و عناصر اولیه و اساسی مورد نیاز است. این مقاله، پاسخی است به این نیاز ضروری که در آن غزلیات ابن حسام خوسفی را از جهت ردیف، قافیه و اوزان عروضی بررسی کرده‌ایم. روشی که برای این کار مدنظر است، روش توصیفی - تحلیلی است. ابن حسام در غزلیاتش، از ده بحر عروضی بهره جسته است که بحر مجتث در بین آن‌ها بسامد بالایی دارد. اکثر اشعار وی در قالب مُثَمَّن و دارای قافیه اسمی و صفت هستند. در غزل‌های وی حروف روی «ر» و «ا» بیشتر بکار رفته‌اند. بسامد استفاده از ردیف و اشعار مردف در غزلیات شاعر زیاد است. در موسیقی کناری، استفاده ابن حسام از کلمات خوش آهنگ و مصوّت بلند در قافیه باعث زیبایی و گوش‌نوازی اشعار وی شده‌است.

واژه‌های کلیدی: غزلیات، ابن حسام، قافیه، محور عروضی، ردیف.

۱. پژوهشگر و مدرس گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه پیام نور تهران، تهران، ایران.

A Study of the External and Lateral Rhyme of Ibn Hessem Khusfi's Ghazals

Rahim Salamat Azar ¹

Abstract

Compiling a historical dictionary of Persian poetry prosody in such a way that it is possible to accurately determine the time when a rhythm began to be used and then the extent of its use in subsequent periods, and to determine the frequency and delineation of the ups and downs in the circulation of each rhythm, seems to be a very necessary and useful matter today, especially considering the existence of revised editions of Persian poetry collections, especially since the place of such a dictionary - of course with the above-mentioned characteristics - is empty in the field of existing research and sources. Obviously, the first step towards compiling such a dictionary is to examine each of the existing Persian poetry collections and extract its results as the primary and essential materials and elements needed. This article is a response to this necessary need in which we have examined the ghazals of Ibn Hessem Khusfi in terms of line, rhyme, and prosody rhythms. The method considered for this work is the descriptive-analytical method. In his ghazals, Ibn Hessem has used ten bahrs(rhyming) of prosody, among which bahr mujtaz(rhyming) has a high frequency. Most of his poems are in the form of rhyme and have a nominal and adjectival rhyme. In his ghazals, the letters on "r" and "a" are used more. The frequency of using radif (rhyming) and mirdif poems in the poet's ghazals is high. In the background music, Ibn Hessem's use of melodious words and long vowels in rhyme has made his poems beautiful and pleasing to the ear.

Keywords: External and Lateral Rhyme, Ghazals, Ibn Hessem, Prosody, Rhyming.

1. PhD in Persian Language and Literature